

KARHUSAAREN HISTORIAA

SINEBRYCHOFFIT JA HAGALUND

Sinebrychoffien venäläinen kauppiassuku tunnetaan ennen muuta panimo-toiminnastaan ja taidekokoelmastaan, mutta suvun vaiheet liittyvät kiinteästi myös Espooseen. Paul Sinebrychoff vanhempi osti Hagalundin tilan vuonna 1857 von Numersuvulta, jolla tila oli ollut Viaporin rakentamisen ajoista lähtien. Otaniemen tilan, joka myös oli ollut von Numersien, mutta myyty 1830-luvulla, Paul Sinebrychoff vanhempi osti sen kaksi vuotta myöhemmin, 1859.

Kauppaneuvos Paul Sinebrychoff, joka oli Helsingin kaupungin suurin yksityinen veronmaksaja, kehitti Hagalundista hyvin hoidetun mallitilan. Hagalundiin kuljettiin aluksi maitse kaukaa Bembölen kautta, mutta kauppaneuvos Sinebrychoff osti Laajalahdesta kapean tontin ja rakensi sille yhdyntien Hagalundista Turku-Helsinki maantielle. Toinen kulkumahdollisuus oli vesitie, jota kesäaikaan käytettiin. Hagalundin laiturin sijaitsi Laajalahdella, nykyisen Otaniemen sillan paikkeilla.

Sinebrychoffit oleskelivat Hagalundissa pääasiassa kesäisin. Palvelusväki huolehti maatilasta ympäri vuoden pehtoorin johdolla. Maa- ja metsätalouteen kiinnitettiin paljon huomiota. Ruotsista ostettiin aysshire-karjaa ja maanviljelystä tehostettiin usein menetelmin. Palveluskuntaan kuului myös ammattitaitoinen puutarhuri. Sekä Otaniemen, että Hagalundin päärakennuksia ympäröi puutarha kasvihuoneineen. Hagalundin päärakennuksen lähelle tehtiin englantilaistyylinen puisto. Omenatarhaan tilattiin taimia Riiasta saakka.

Kauppaneuvokset Anna Sinebrychoff piti Otaniemessä omalla kustannuksellaan koulua vuodesta 1862 alkaen. Koulussa, joka oli tarkoitettu lähinnä Hagalundin alustalaisten lapsille, opetettiin kirjoittamista, laskentaa, uskontoa, historiaa, maantietoa,

ainekirjoitusta, käsitöitä ja kartanpiirtämistä. Virallisissa asiakirjoissa Hagalundin koulun mainitaan aloittaneen toimintansa vuonna 1878. Sinebrychoffit ylläpitivät koulua aina vuoteen 1922, jolloin se siirtyi Espoon kunnalle. Espoon vanhimpana kouluna tunnetaan Lagstadin kansakoulu, jonka koulutalo vihittiin 1873, mutta jolle oli myönnetty valtionapua jo kaksi vuotta aiemmin.

HUVILA-ASUTUS ESPOOSSA

Viime vuosisadalla alkoivat varakkaat helsinkiläiset perheet hankkia itselleen kesähuviloita Espoosta, jonka kaunis rannikko ja saaristo soveltuivat tähän hyvin. Kaupungin ulkopuolista huvila-asutusta ilmeni jo 1800-luvun alkupuolelta lähtien, jolloin syntyi ensin kaupunginnientä ympäröivien lahtien rannoille Huopaniemeen ja Kumpulaan sekä erälle saarille Helsingin kaupungin alueella.

Vuonna 1876 Espooseen oli muodostunut seitsemän itsenäistä huvilapaikkaa. Näistä kaksi, Rullud ja Granholm sijaitsivat Frisansissa, Tallholmen ja Bodö Moisiossa, Björkholm ja Fridhem Sökössä eli Soukassa ja huvila Karyli Morbyssa, ts. Muura- lassa lähellä Espoon vanhaa kirkkoa.

Helsinkiläisiä kesänviettäjiä Espoossa oli kuitenkin huomattavasti enemmän. Helsingfors Dagbladissa kertoi eräs kirjoittaja vuonna 1874, että hänen huvilansa läheisyydessä vietti kesää 45 helsinkiläisperhettä. Kesähuviloina olivat tällöin erilaiset talonpoikaistuvat ja kalastajamajat.

1880-luvulla kesähuviloiden hankkiminen vilkastui huomattavasti. Vuosikymmenen puolivälissä helsinkiläisillä oli Espoossa jo 21 omaa kesähuvilaa. Vuonna 1900 huviloita tai päättilasta erotettuja palstoja oli jo 45, niiden lisäksi oli vielä vuokrattuja kesänviettopaikkoja. Valtaosa huviloista, 35 kappaletta, sijaitsi rannikolla tai saaristossa. Sisämaassa oli 10 huvilaa.

KARHUSAAREN HUVILAN JA SIVURAKENNUSTEN VAIHEET

Karhusaaren huvilan rakennutti kauppaneuvos Nicolas Sinebrychoff, Paul ja Anna

Sinebrychoffin vanhin poika. Huvilaa varten erotettiin vuonna 1890 Hagalundissa Björnholmaksi nimetty palstatila, joihin kuuluivat Karhusaaren lisäksi Hanasaari ja Fröknarne-luodot. Alueen pinta-ala oli yhteensä 34 ha.

Nicolas Sinebrychoff (s.1856) johti panimoa isänsä kuoltua v. 1883 joitakin vuosia, mutta jätti tämän pian terveydellisistä syistä veljelleen Paulille. Nicolas harrasti purjehdusta ja oli Nyländska Jaktklubbenin jäsen, myöhemmin kommodori. Hän hankki NJK:lle seuran ensimmäisen sataman ja paviljongin Hagalundiin kuuluneesta Mössenholmin saaresta sekä lahjoitti seuralle kuuluisan Itämeren maljan seuran täydyessä 25 vuotta vuonna 1886.

Karhusaaren huvilan rakennuspaikka valittiin siten, että päärakennuksen sijainti oli hyvin hallitseva. Pohjoisrannan suojaisalle kalliotöyräälle rakennettiin päärakennus, jonka jatkona olivat lasiseinäinen huvimaja, sauna ja venemaja sekä laiturin ja sen päätteenä oleva uimahuone. Fröknarne-luodoille rakennettiin pitkä silta. Kaksikerroksinen päärakennus kohosi muiden rakennusten yläpuolelle tasaiselta terassilta, jota reunusti näyttävä balustradikaide. Karhusalmeen rakennettiin jyrkellä laivalaituri, johon saavuttiin höyrylaivalla. Laiturin yläpuolella säilyivät Itämaisen sodan aikana rakennetut maavallit.

Karhusaaren huvilan suunnitteli Sinebrychoffien perhetuttava, arkkitehti Karl August Wrede (1859-1943). Wrede oli opiskellut arkkitehtuuria Dresdenin polyteknillisessä opistossa. Hänen opiskelutoverinaan oli mm. Paul Sinebrychoff, Nicolaksen nuorempi veli, jolle Wrede myöhemmin suunnitteli kaksikerroksisen uusrenesanssipalatsin Helsinkiin. Hietalahdentorin kulmaan.

Nicolas Sinebrychoffin kirjanpito huvilapalstan rakentamisen ajoilta sisältää luettelon suoritetuista rakennustöistä. Siihen kuuluivat tietyt ja terassit, iso ja pieni laiturin sekä silta. Seuraavat rakennukset mainittiin: päärakennus, venevaja, sauna ja jääkellari (huvimaja), väentupa, leikkimökki, makasiini, työkalulaituri ja polttoainekellari, riihi, kanala,

navetta, sikala, mankeli, mylly, kasvihuone ja käymälä. Samoihin aikoihin rakennettiin Hanasaaren puolelle laiturin, päärakennus, kalustenukkia ja kalastusmaja. Nykyisen käsityksen mukaan Karhusaaren päärakennus valmistui vuoden 1890 lopulla.

Huvilaympäristöön kuuluivat myös hedelmäpuutarha ja koristepuutarha. Saaren rantavyöhykkeen metsästä jalostettiin puisto kivireunaisine hiekkakäytävineen. Vaahtera- ja lehmuskuja johti Keilalahden rannan puolella Hagalundin tilan rajalle. Karhusaaren pohjoisosaan suojaisimmat alueet oli raivattu pelloiksi ja niityiksi.

Huvilan rakennuttaja Nicolas Sinebrychoff ei ehtinyt nauttia uudesta kesäpaikastaan kovin kauan. Hän kuoli jo 40-vuotiaana tuberkuloosiin vuonna 1896. Hänen leskensä Anna Nordenstam vietti edelleen kesänsä Karhusaareissa kuolemaansa saakka v.1944. Sinebrychoffien tytär Olga, joka oli naimisissa insinööri Uno Donnerin kanssa, lahjoitti tilan vuonna 1956 Stiftelsen för Åbo Akademille. Samana vuonna pidettiin huutokauppa, jossa suuri osa talon irtaimistosta myytiin.

Seuraavana vuonna Nya Pressen julkaisi huvilaa käsittelevän kirjoituksen, jonka mukaan Karhusaareissa asui vielä 12 perhettä. Puutarhaa viljeltiin ja ulkorakennukset olivat edelleen käytössä. Päärakennus oli asumaton, mutta yhä osittain kalustettu.

Karhusaaren kokonaisuus oli kuitenkin jo rikkoutunut jo 1930-luvulla, jolloin Jorvaksentie rakennettiin siten, että se halkaisi Karhusaaren alueen päärakennuksen ja huvimajan pohjoispuolelta.

Vuodesta 1965 Karhusaaren huvila oli vuokrattuna toimistokäyttöön. Päävuokralaisena oli Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen, jonka lisäksi talossa työskenteli eräitä muita toimistoja.

päärakennuksen lisäksi Hevosmiehen talo, varastorakennus, entinen talli, viljamakasiini ja vaunuliiteri. Puretut sauna, venemaja ja uimahuone ovat kuuluneet tyyllisesti samaan kokonaisuuteen.

Säilyneet valokuvat välittävät vaikutelman huvilaelämän loistokaudelta. Huvilan pääsisäänkäynti oli laiturin puoleisessa päädyssä. Terassilta nousitiin kaarevia kaksoisportaita väljälle lasikuistille, jonka sisustukseen kuuluivat palmut ja korikalusteet. Ensimmäinen kerros oli pääosin varattu seurustelulle ja toisessa kerroksessa sijaitsivat makuuhuoneet. Korkeiden huoneiden sisustuksessa ovat säilyneet mm. parkettilattiat, kaakeleilla tai polykromimaalauksilla päällystetyt uunit, rapatut ja koristemaalatut katot, kasettikatot, empire-henkiset kaksoisovet, vuorilistat ja toisen kerroksen päädyssä olevan huoneen seinäpaneelit.

K.A. Wreden muita töitä olivat edellä mainittu Paul Sinebrychoffille suunniteltu uusrenesanssi palatsi Hietalahdentorin kulmassa, kauppaneuvos Fredric von Rettigin huvilan Marjaniemenlaajennus Ruissalossa, Helsingissä edelleen Korkeavuorenkatu 30, Pohjois-Esplaniadi 35, ns. Wreden pasaasi, Diakonissalaitoksen kirkko, lähetysseuran kirkko ja Betaniakoti sekä Tampereella

Nottbeckin huvila, (Näsilinna) ja Turussa kaupunginkirjasto.

KARHUSAARI ESPOON KAUPUNGIN OMISTUKSESSA

Karhusaari tuli Espoon kaupungin omistukseen vuonna 1980. Tällöin Stiftelsen för Åbo Akademi möi Karhusaaren rakennusliike Otto Karme Oy:lle, jonka tarkoituksena oli rakentaa alueelle uusia liiketiloja. Kaupunki käytti kuitenkin etuosto-oikeuttaan ja hankki alueen omistukseensa.

Kaupunki laati alueen kunnostusta varten hanke- ja esisuunnitelman, jonka kaupunginvaltuusto hyväksyi yksimielisesti vuonna 1985. Hanke- ja esisuunnitelman mukaisesti alueen rakennukset päätettiin kunnostaa kulttuurikäyttöön.

Ensimmäiseksi kunnostettiin pihapiirissä päärakennusta vastapäätä sijaitseva ns. Hevosmiehen talo. Se valmistui vuonna 1988. Rakennuksen pääkerroksessa on kaksi taiteilijoiden käytössä olevaa työhuonetta. Kellarikerroksessa on tekstiilitaiteilijalle soveltuva työpaja sekä alueen yhteinen sauna.

Karhusaaresta on päärakennuksen valmistuttua tullut Karhusaaren taidekeskus. Se toimii kulttuurielämän työ- ja

kohtaamispaikkana, jossa kulttuurihistoriallisesti arvokas ja omaleimainen kokonaisuus muodostaa sen vaikutuspiiriin tuleville inspiroivan miljöön. Päärakennuksen toisessa kerroksessa tulee olemaan työhuoneita taiteilijoille. Ensimmäisessä kerroksessa sekä kellarikerroksessa on lisäksi mahdollisuus järjestää erilaisia yleisö- ja yksityistilaisuuksia.

KÄYTETYT LÄHTEET:

Eskola Eeva (1984), Vanha Hagalund, Jyväskylä
Espoon kaupunki (1985), Karhusaari, hanke- ja esisuunnitelma.
Espoon kaupunki, kaupungin valtuuston, kaupungin hallituksen ja kulttuurilautakunnan kokousasiakirjoja.
Lahti, Matti J. (1975). Espoo, maalaispitäjistä suurkaupungiksi. Pieksämäki.
Peltola, Saara-Vainio, Sinikka (1988).
K.A.Wrede ja 100-vuotias pasaasi.
Memoria 1, Helsingin kaupunginmuseo, Helsinki.
Sinebrychoffska villan – ett museum över borgerligt sommarliv. Nya Pressen 25.5.19577.
Åström, Sven-Erik (1956). Kaupunkiyhteiskunta murrosvaiheessa. Helsingin Kaupungin historia IV:2. Helsinki.

ESPOON KAUPUNKI. Kulttuuritoimen keskus.
Koonnut Riitta Hurme

KARHUSAAREN HUVILAN RAKENNUSTAITEELLINEN KOKONAISSUUS

Arkkitehti K. A. Wrede, joka suunnitteli Karhusaaren huvilan, oli vähän aikaisemmin palannut Keski- ja Etelä-Eurooppaan suuntautuneelta opintomatkalta. Niinpä huvila ja osa siihen liittyvistä ulkorakennuksista edustavat puurakennustekniikalla toteutettua uusrenesanssia. Niiden arkkitehtuurille on ominaista rakennusten ehjä kappalemaisuus, jota korostavat voimakkaasti ulkoneva räystääs ja sen päällä kohoava attika tai balustradiatie, sekä eri tavoin toteutettu "tasakatto". Rakennukset on vuorattu pääosin leveällä vaakapontttilaudalla, jonka kanssa vuorottelevat pystypaneelivyöhykkeet. Kulmia korostavat vuorilistat tai pilasterit. Tätä yhtenäistä rakennustapaa noudattavat